

Zaustavimo rastuće elektroničko nasilje prema ženama

Piše: Milan Koštro, direktor, Panda komunikacije

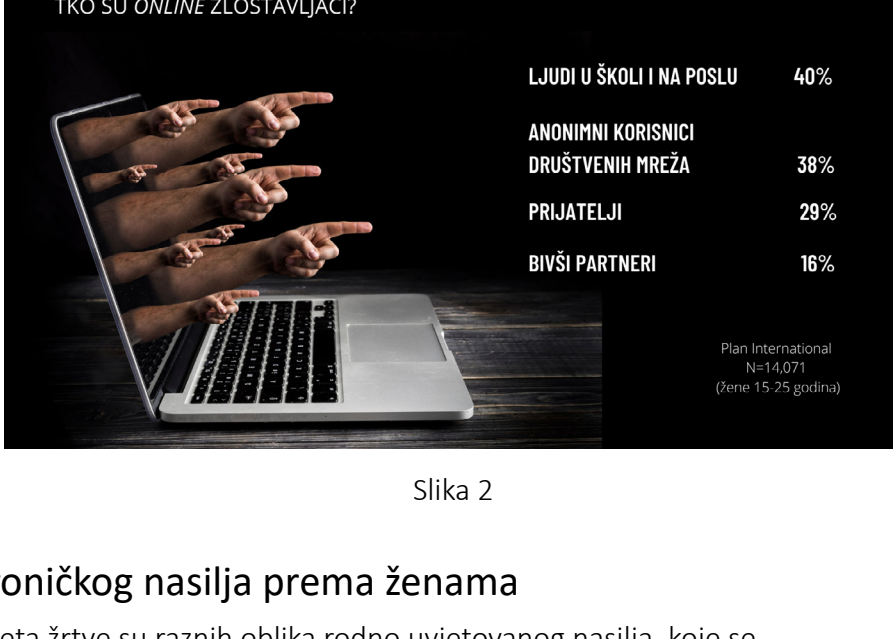
Elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama ima značajne ekonomske i društvene posljedice: žrtvama se smanjuje produktivnost i češće izostaju s posla, povećava im se rizik od gubitka posla, smanjuje im se kvaliteta života, povećavaju se troškovi njihove pravne i zdravstvene zaštite, povećava se nezaposlenost žena te se zbog smanjenog dohotka smanjuju i porezni prihodi

Pola desetljeća prije pojave koronavirusa pogodila nas je jedna druga pandemija: nasilje prema ženama u Europi je prepoznato kao 'pandemija' jer je svaka treća žena (njih oko 62 milijuna) doživjela nasilje nakon svoje 15. godine. Pandemija je evidentirana diljem svijeta, a u nekim zemljama čak 8 od 10 žena doživjelo je neki oblik nasilja, uključujući seksualno, fizičko ili psihičko zlostavljanje, navodi se u tadašnjem [Lzvieštaju UN-ove Broadband komisije za digitalni razvoj](#).

Elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama još prije par desetljeća bilo je nezamislivo (1995. godine samo 1% ljudi imalo je pristup internetu), a danas već doseže strahovite razmjere. Zadnjih godina, s povećanjem pristupa mobilnim, SMS-u, internetu, društvenim medijima i *chat* servisima, elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama sve je raširenije, s projekcijama daljnjeg rasta njegova obima, posebno za mlađe djevojke. Već 2015. godine 11% žena starijih od 15 godina u (tada) EU-28 doživjelo je internetsko nasilje. Dvije godine poslije bilježi se da već svaka peta žena u dobi od 18 do 29 godina trpi *online* seksualno zlostavljanje, a većina njih trpi i seksualno ili fizičko nasilje od strane intimnog partnera. Nedavno [Istraživanje Plan Internationala](#) provedeno u 22 zemlje među više od 14 tisuća tinejdžerica i mladih žena pokazalo je da ih je čak 58% doživjelo elektroničko (online) nasilje (Slika 1). Zabrinjava što su napadači u najvećem broju bili ljudi u školi ili na poslu (Slika 2). Procjenjuje se da su brojke zadnjih godina nastavile rasti, a pandemija koronavirusa dodatno je pogoršala stanje jer je nasilje prema ženama i djevojkama općenito poraslo, uključujući elektroničko nasilje.

Slika 1

Slika 2

Vrste elektroničkog nasilja prema ženama

Stotine milijuna žena i djevojkama diljem svijeta žrtve su raznih oblika rodno uvjetovanog nasilja, koje se najčešće događa iza zatvorenih vrata u domovima ili uredima, kao i na javnim mjestima, a sve češće i elektroničkim putem. Iako postoji slaganje oko toga što je elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama, ne postoji univerzalna definicija, kao ni široko prihvaćena podjela po vrstama takvog nasilja. [UN Special Rapporteur on Violence against Women](#) definira ga kao 'bilo koji čin rodno uvjetovanog nasilja prema ženama koji je počinjen, potpomognut ili pogoršan djelomično ili u potpunosti upotrebom informacijsko-komunikacijskih tehnologija, poput mobilnih telefona i pametnih telefona, interneta, platformi društvenih medija ili e-pošte, prema ženi jer je ona žena ili nerazmjerno pogađa žene'. Stručnjaci upozoravaju da je pogrešno konceptualizirati nasilje prema ženama i djevojkama na internetu kao zasebnu pojavu u odnosu na nasilje u „stvarnom svijetu“, već da ih je [ispravnije promatrati isto cjelinu](#). Primjeri, slučajevi u kojima je riječ o uhođenju partnera ili bivšeg partnera na internetu slijede iste kategorije. Kao i uhođenje izvan interneta te se stoga isto smatraju nasiljem među partnerima, koje je samo potpomognuto upotrebom tehnologije. Mnogo je dokaza koji potvrđuju da nasilje na internetu i izvan njega treba smatrati jednom cjelinom jer su vrlo često žrtve zlostavljane i *online* i u stvarnim okolnostima. Uzi to, većina žena koje su doživjele zlostavljanje na internetu, doživjele su i barem jedan oblik seksualnog i/ili fizičkog nasilja od intimnog partnera.

Postoje razni oblici nasilja prema ženama i djevojkama na internetu, uključujući uhođenje na internetu, objavljivanje pornografskog sadržaja bez pristanka žrtve (tzv. osvetnička pornografija), rodno uvjetovano vrijeđanje i uznemiravanje, ponižavanje žena zbog njihove seksualnosti, prisiljavanje žrtve na gledanje pornografskog materijala, seksualne iznude, prijetnje silovanjem i smrću, objavljivanje privatnih podataka žrtve (doxing) i trgovanje ljudima omogućeno upotrebom tehnologije.

Iako i žene i muškarci trpe elektroničko nasilje, žene i djevojčice trpe različite i traumatičnije oblike elektroničkog nasilja. Gotovo četvrtina zlostavljanih žena doživjela je okrivljavanje (sekundarna viktimizacija). Primarne posljedice elektroničkog nasilja prema ženama su problemi s koncentracijom, stres, napadi panike i anksioznosti, smanjeno samopoštovanje, povlačenje s interneta i nesigurnost u elektroničkoj komunikaciji. Kod težih oblika zlostavljanja, poput elektroničkog uhođenja, žrtve pokazuju povećanu anksioznost i simptome PTSP-a, depresiju, osjećaj nemoći, pesimističan pogled u budućnost te nedostatak samouvjerenosti u mogućnost kontroliranja vlastitih života. Stoga se zlostavljane žene i djevojke često brane tako da se povlače s društvenih medija i, općenito smanjuju društvene interakcije.

Gospodarske i društvene posljedice

Elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama ima značajne ekonomske i društvene posljedice: žrtvama se smanjuje produktivnost i češće izostaju s posla, povećava im se rizik od gubitka posla, smanjuje im se kvaliteta života, povlače se sa društvenih medija i smanjuju im se prilike za umrežavanje te im se sužava društvena umreženost, žrtve manje sudjeluju u javnim debatama i u demokratskoj areni, povećavaju se troškovi njihove pravne i zdravstvene zaštite, povećava se nezaposlenost žena te se zbog smanjenog dohotka umanjuju porezni prihodi i povećavaju se druge negativne makroekonomske posljedice te je cijelo društvo na gubitku zbog 'ušutkavanja' žena u javnom prostoru. Nebrojke su druge indirektno posljedice, uključujući obiteljske odnose i posljedice po njihovu djecu.

Prema procjeni iznesenoj u studiji Europskog parlamenta iz ožujka 2021. „[Combating gender-based violence: Cyber violence](#)“, ukupni trošak elektroničkog zlostavljanja i uhođenja žena i djevojkama iznosi između 49 i 89.3 milijardi eura. Više od polovice toga troška odnosi se na monetiziranu vrijednost gubitka u kvaliteti života, dok je trećina gubitaka vezana uz posao, ponajviše zbog smanjene participacije na tržištu rada.

Budući da elektroničko nasilje značajno utječe na to kako djevojke i žene koriste internet, naime povlače se s interneta i društvenih medija te se cenzuriraju, to direktno smanjuje šanse za ostvarenje Ciljeva održivoga razvoja, kako krovno, tako i pojedinih ciljeva poput Cilja broj 9 kojim se nastoji pružiti univerzalan i cijenom pristupačan pristup internetu. Kako se pristup internetu sve se više promatra kao temeljno ljudsko pravo, presudno je osigurati da taj digitalni javni prostor bude sigurno i osnažujuće mjesto za sve, uključujući žene i djevojke.

K tome, Povelja o raznolikosti, koju su potpisale i mnoge članice HRPSOR-a, postulira kako zaposlenice i zaposlenici, „u svojoj raznolikosti, sa svojim vještinama, kreativnošću i inovativnošću predstavljaju ključ dugoročnom uspjehu svake poslovne organizacije“. To, pak, nije moguće ako su zaposlenice žrtve elektroničkog nasilja. Obaveza je potpisnika Povelje razvijati i primjenjivati politike nediskriminacije.

Što uspješnije, to zlostavljanje

Ovo je posebno važno ako imamo u vidu da je istraživanje Agencije Europije za temeljna prava (FR) [Violence against women: an EU-wide survey. Main results report | European Union Agency for Fundamental Rights \(europa.eu\)](#) pokazalo da zlostavljači češće ciljaju žene i djevojke na višim poslovnim pozicijama te one koju su obrazovanije (SLIKA3). Isto istraživanje pokazalo je da je elektroničko zlostavljanje to prisutnije što je zemlja razvijenija i što je veća prisutnost na internetu i društvenim medijima. U spomenutoj studiji Europskog parlamenta o elektroničkom nasilju prema ženama navode se rezultati prema između 4.000 zaposlenika u Australiji, Kanadi, Francuskoj, Njemačkoj, Italiji, Novom Zelandu, Španjolskoj, Češkoj, SAD-u i Velikoj Britaniji, koja je pokazala da je 9% ispitanica iskusilo zastrašivanje na internetu od strane kolege. Internetsko zlostavljanje tako može utjecati na produktivnost organizacijske produktivnosti zbog mentalnih problema zaposlenika, stresa i nezadovoljstva poslom. Internetsko nasilje prema ženama i djevojkama predstavlja sve veću prijetnju jer su internetski i društveni mediji sve važniji u napredovanju na poslu. Studija u Australiji je otkrila da su 41% žena koje rade u medijima bile žrtve nasilja, *trolanja* ili uznemiravanje na društvenim mrežama.

Slika 3

Evo što poduzeća mogu učiniti kako bi smanjili elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama:

- Uvesti politike nulte tolerancije na elektroničko nasilje
- Donijeti interne procedure za prijavu elektroničkog nasilja i educirati zaposlenike i zaposlenice o ovoj problematiki
- Promovirati digitalno uključivanje žena
- Osnažiti žene kroz treninge digitalne pismenosti
- Promovirati razvoj aplikacija i stranica za praćenje i prijavljivanje rodno uvjetovanog elektroničkog nasilja
- Učiniti tehnološke treninge i poslove privlačnijima djevojkama i ženama

Kako se žrtve mogu zaštititi?

U Hrvatskoj već postoji nekoliko kanala za prijavu elektroničkog nasilja:

- Centar za sigurnost na Internetu <http://csi.hr/helpline/> nudi mogućnost anonimnih prijava elektroničkog nasilja: na broju 0800 606 606
- MUP: Prijava zlostavljanja i štetnog sadržaja na internetu <https://redbutton.gov.hr/online-prijava/7>
- Hrabri telefon Tel: 01/6117 190 Mail: info@hrabritelefon.hr

Udruga B.a.B.e. pokrenula je novi projekt „[Surf&Sound – protiv online nasilja prema ženama](#)“, u sklopu kojega djevojkama i ženama žrtvama elektroničkog nasilja nudi besplatnu pravnu i psihološku pomoć. Žrtve se mogu obratiti na telefon 01 4663 666 ili na mail babe@babe.hr. U tijeku je izrada web platforme, putem koje će biti moguće (anonimno) prijaviti elektroničko nasilje, dobiti savjetodavnu pomoć, razmijeniti iskustva putem zatvorenog foruma, informirati se o pravnim i drugim mogućnostima zaštite i drugo. Posao izrade Platforme i provođenja *online* kampanje povjeren je [Panda komunikacijama](#), kao tvrtki prepoznatoj po radu na promoviranju prava manjinskih skupina i osvještavanju javnosti o problemima diskriminacije. K tome, Panda komunikacije specijalizirane su za komuniciranje javnih politika, baveći se antidiskriminacijom, rodno uvjetovanim nasiljem, medijskom pismenošću, radnim pravima i drugim važnim temama. Jedna od 10 vrijednosti Panda komunikacija, ona br. 8 kaže: „Osnaživanje žena jedini je put ka trajnom miru i napretku“. Članica smo HRPSOR-a i potpisnici Povelje o raznolikosti, a osvještavanje javnosti o ovoj problematiki smatramo svojom istinskom misijom.

Mijenjajmo zakone

Elektroničko nasilje prema ženama i djevojkama već je godinama akutni problem, na koji još nema adekvatnog odgovora na međunarodnoj razini, dok se u Hrvatskoj tek prepoznaje kao pitanje kojeg se institucije i društvo trebaju ozbiljno prihvatiti.

Detaljna i svježija statistika o učestalosti elektroničkog nasilja prema ženama i djevojkama nažalost ne postoji jer nije [dostupno dovoljno kvalitetnih podataka iz zemalja članica](#). Pritom su dva ključna problema: 1) ne postoje jasne i konzistentne definicije različitih oblika rodno uvjetovanog elektroničkog nasilja pa se podaci iz članica ne mogu lako prikupiti ni uspoređivati; 2) u većini članica EU rodno uvjetovano elektroničko nasilje nije kriminalizirano, što znači da nisu dostupni policijski i pravosudni podaci.

U Hrvatskoj tako postoji tek [jedna presuda za objavljivanje pornografije bez pristanka](#): 34-godišnjak je obnaženo fotografijske bivše djevojke bezjavio na pornografskoj stranici, a osuđen je na uvjetnu zatvorsku kaznu od kaznene djela protiv časti i ugleda opisanoga iz Kaznenog zakona, u domaćem zakonodavstvu i dalje ne postoji odredba zakona koja posebno kažnjava osvetničku pornografiju ni druge oblike elektroničkog zlostavljanja.

Nekoliko je država članica nedavno donijelo zakone koji se odnose na nasilje prema ženama i djevojkama na internetu: Ujedinjena Kraljevstvo, Francuska, Njemačka i Malta kriminalizirale su osvetničku pornografiju, a slično je najavljeno i u Irskoj i Sloveniji. U Hrvatskoj je trenutno otvorena javna rasprava o izmjenama Kaznenoga zakona pa udruge pripremaju prijedlog za reguliranje objavljivanja pornografskih materijala bez pristanka. Ako se takva odredba nađe u konačnom prijedlogu Izmjena Kaznenog zakona, bit će to veliki korak za zaštitu žrtava koje trpe teške i trajne posljedice zbog elektroničkog rodno uvjetovanog nasilja.